

vedení policejní školy, která zde sídlí. Hitlerjugendheim v Kolíně byl ovšem nedávno zbořen a všelijak znešvažené jsou také domy v obytných koloniích, jejichž jednotná úprava patřila k zásadním výtvarným činitelům. Zřejmě nejvýznamnější ztrátu z objektů zmíněných v knize představuje zaměstnanecká kolonie sklárny Weinmann-Werke u Bíliny z roku 1926, navržená Ottou Salvisbergem a demolovaná postupně od 80. let do roku 2011 kvůli železniční trati a rychlostní silnici.² Budiž zdůrazněno, že za zničení této mezinárodně významné lokality nemohou, jak už to bývá, závažné politické konotace, nýbrž pouhá lhostejnost.

Výborná kniha *Protektorátní Praha jako německé město* může povzbudit další výzkum německé architektury v českých zemích, a tím přispět též k posílení pozitivního vztahu veřejnosti k tomuto dědictví. Stejně tak lze knihu vnímat jako inspirativní pro výzkum socialistického a kapitalistického plánování a pro případnou konfrontaci jejich cílů, metod a výsledků s těmi nacistickými. Pravděpodobně se dočkáme překvapivých i poněkud nepřijemných zjištění.

Martin HORÁČEK

■ Poznámky

2 <http://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/26-kolonie-weinmann-werken-ve-svetci-chuderich> [cit. 2014-03-07].

Fascinující Svět měst

HRŮZA, Jiří. *Svět měst*. Praha : Academia, 2014. 716 s. ISBN 978-80-200-1808-3.

V historických a uměnovědných disciplínách existuje asi jen málo ošemetnějších úkolů, než je uspořádání souhrnné syntetické monografie. Potřeba zhustit i staletí trvající dějinné příběhy do jasně vymezeného rozsahu totiž autora staví před obtížná dilemata – je snadné ve snaze o hutnost sklouznout k banalitám nebo zkrusit podávaný obraz špatně zvolenými akcenty. A je naopak těžké pozvednout výklad nad výčet mnoha jednotlivostí a propůjčit mu plasticitu a výstižnou linku. Zároveň je ale málo úkolů odpovědnějších: jsou to právě velké přehledy a syntézy, které vytvářejí východiska širšího chápání dané materie na léta dopředu. Předpokladem úspěchu proto bývá, když se takového úkolu zhostí osobnost, která může při psaní využívat nejen svou odbornou erudici, ale i nahromaděnou životní zkušenost a z ní vyplývající nadhled. Právě takovým případem je v mnoha ohledech pozoruhodná kniha *Svět měst* architekta a urbanisty Jiřího Hružy (1925–2012). Práce, která vyšla bohužel až dva roky po smrti autora, totiž není jen monumentálním urbanisticko-historickým přehledem, ale také završením životního díla, k němuž se v pracích Jiřího Hružy dlouho připravovala půda.

Není asi třeba připomínat, že Jiří Hruža byl osobností mimořádnou a že v sobě spojoval erudovaného teoretika, autora mnoha publikací, se zkušeným praktikem, mimo jiné spoluautorem někdejšího územního plánu Prahy. Byl také – vlastně především – osobností, která překračovala úzce vymezené pole urbanisty směrem k dějinám architektury i památkové péče, pro niž měla jeho práce velký význam.¹ Historicky orientovaný čtenář ocení zejména Hružovu odvahu a talent uchopovat témata v širokém celku, aniž by ale propadal megalomanským ambicím. Svědčí o tom už jeho raná Česká města nebo dosud nepřekonané Město Praha, bez kterého se vážný zájemce o historii a vývoj hlavního města nemůže obejít.² Obě tyto práce navíc nesou další typický znak Hružových stěžejních děl – důraz na jasnost výkladu, názornost ilustrací a srozumitelnost. Hružovy velké monografie zůstávají dostatečně erudované pro čtenáře odborníka a přitom dostatečně přístupné čtenáři laikovi.

Monumentální *Svět měst* tuto tradici završil. Je to kniha s ambicí, jež se na první pohled zdá absurdní – zachytit vývoj měst (což vlastně znamená lidské civilizace jako takové!) od počátku věků do dneška, a to nikoliv jen z hlediska Evropy, ale celého světa. Pojetí výkladu je nicméně zvoleno tak, že příběh vývoje lidských osídlení i přes nezbytnou zkratkovitost před čtenářem skutečně plasticity a v mnoha vrstvách vystává. Kniha je v základu členěna chronologicky a dělena do oddílů podle jednotlivých dějinných etap. Oddíly jsou pak rozděleny geograficky, přičemž nejsou opominuty ani mimoevropské kultury. Tyto pasáže, interpretující archeologicky objevené prázdky měst na Blízkém východě i sofistikované urbanistické koncepce starověké Indie a Číny, mohou pro čtenáře – Evropana patřit dokonce k vůbec nejpoutavějším.

Podstatný je ale zejména charakter výkladu. Každou část provází velmi stručný, často jen pár odstavců dlouhý přehled hlavních dobových témat a tendencí, občas doplněný citací z dobových knih a pramenů. Ten pak doplňují konkrétní příklady, jakési sondy v podobě krátkých charakteristik vybraných měst, doprovázené kongeniálními kresbami městských půdorysů nebo vedut od Karla Marholda. Nutno říci, že tyto sondy jsou velmi hutné. Hruža dokáže na krátkém prostoru vyhmátnout ty nejdůležitější a nejzajímavější rysy jednotlivých měst a lapidárně názorné kresby – kromě modrého zvýraznění vodní hladiny černobílé – pak tuto soustředěnost ještě podtrhují, protože v knize se jinak nenacházejí žádné dobové reprodukce nebo fotografie, které by čtenářovu pozornost rozptylovaly. Podobně koncentrované je i zaměření výkladu. Kniha se nepokouší o teoretický sociologicko-historický výklad měst jako legendární monografie Lewise Mamforda,³ nesnaží se o filozofickou interpretaci jejich podoby jako populární a přitom pronikavý Genius Loci Christiana Norberga-Schulze.⁴ Je spíše mozaikou, jejíž síla

spočívá v pečlivém skládání jednotlivých střípků do celku patrného až po delším čtení.

V tom může pro řadu čtenářů spočívat úskalí. Mozaiková struktura knihy svádí spíše k nezávaznému listování a „vyzobávání“ zajímavých příkladů – potom ale hrozí, že se její výklad rozsype do zdánlivě nesouvisících jednotlivostí. Vhodnější je proto paradoxně kontinuální čtení, s vědomím, že vložená pozornost se bude čtenáři vracet až po mnoha stránkách. Teprve takto ale vyniknou hlavní vrstvy výkladu a samotná Hružova metoda, jeho chápání města. Určitá výtky by totiž mohla mířit na skutečnost, že Hružovo pojetí tématu je zúžené. Nepředkládá žádnou svoji teorii města, svoji vizi jejich vývoje, dokonce ani z jednotlivých předestřených etap žádnou nevyzdvihuje vůči ostatním. Nesnaží se zdánlivě ani o hlubší analýzu města

■ Poznámky

1 Vzpomínku Jiřímu Hružovi ostatně věnovaly i Zprávy památkové péče (KIBIC, Karel. Za architektem a urbanistou Jiřím Hružou. *Zprávy památkové péče*. 2012, roč. 72, č. 6, s. 458–459. ISSN 1210-5538) nebo Věstník Klubu Za starou Prahu (NOVÁK, Jaroslav C. Za Velkým Hružou. Osobní ohlédnutí. *Za starou Prahu. Věstník Klubu Za starou Prahu*. 2012, roč. 42 (13), č. 2, s. 44. ISSN 1213-4228).

2 HRŮZA, Jiří. *Město Praha*. Praha : Odeon, 1989. Bez ISBN. Tato kniha je čtvrt století od vydání vážným kandidátem na reedici s doplněným rejstříkem a dodatkem o vývoji po roce 1989.

3 MAMFORD, Lewis. *The City in History: Its Origins, Its Transformations, and Its Prospects*. New York : Harcourt, Brace & World, Inc. ISBN 0-15-618035-9.

4 Poprvé vyšlo anglicky v roce 1980, česky naposledy: NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius Loci*. Praha : Dokořán, 2010 (2. vydání). ISBN 978-80-7363-303-5.

jako společenského organismu, kulturního či dokonce existenciálního fenoménu. Hrůza sice různé teoretické i praktické přístupy k městu v úvodu pokorně shrnuje, ale vlastní hmotu textu vrství s důrazem na podobu, uspořádání a půdorysnou a prostorovou konfiguraci. Jinými slovy, Hrůzova kniha se neodehrává v ulicích měst, ale v nadhledu, ze kterého vystávají jejich tvary, osy, ohniska a jejich základní vztahy: „Základním projevem všech epoch vývoje urbanismu je způsob prostorového utváření měst, vyjádřený především v jejich půdorysech. Ty se stávají předmětem jejich života, jejich grafickým znakem a symbolem a v ještě širším smyslu vyjádřením obecného řádu věcí tohoto světa i kosmu.“

Už tento citát z předmluvy Světa měst naznačuje, že zvolený přístup u Hrůzy rozhodně neznamená rezignaci na teoretičtější uchopení celého fenoménu. Naopak, problémy a témata spojená s městy a jejich nenahraditelnou rolí v lidské civilizaci v druhém plánu nenápadně, ale velmi zřetelně vyvstávají, ať už v podobě stručných charakteristik jednotlivých období, nebo komentářů, kterými autor srovnává někdejší koncepce se současnou dobou. Tím, že jsou tyto teoretické postřehy navázány na síť konkrétních příkladů, navíc získávají o to větší naléhavost. Podíl na tom má i fakt, že Hrůza velmi citlivě mění perspektivu a zvolené akcenty a přizpůsobuje formu výkladu povaze jednotlivých období. Směrem k současnosti tak například přibývá důrazu na průběžný výklad, ve kterém se dostává na urbanistické teorie i na problematiku fungování a udržitelnosti nových městských struktur. Celá linka tedy projde v průběhu čtení velkou proměnou: kniha začíná jako stručný výčet zajímavých starověkých lokalit, načež se v poslední třetině o 20. století postupně mění ve strukturované zamyšlení nad potenciálem a limity modernistických urbanistických konceptů a nad budoucností měst jako takových. Výklad přitom vůbec nepůsobí nesourodě: jemnými posuny a proměnami si udržuje zajímavost a poutavost, takže vývoj celé knihy nakonec tvoří pevně vystavěný a mimořádně působivý oblouk.

Jiří Hrůza zkrátka navzdory mozaikové struktuře knihy vytváří daleko více ucelený příběh a vyprávění než zevrubnou objektivní analýzu jednotlivých urbanistických témat. Ale právě tak to má nejspíš u syntéz být. Tím spíš, že v případě Světa měst nejde o příběh zahleděný do minulosti. Hrůza čtenáři drobnými aktualizacemi i delšími úvahami neustále připomíná, že témata, se kterými se urbanisté musejí potýkat, jsou nadčasová a že úspěchy i chyby minulých stavitelů měst jsou pro nás dodnes inspirativní. Nemá ale potřebu předkládat jasně autoritativní odpovědi a definitivní soudy, přestože právě osobnost jeho formátu by si to nepochybně mohla dovolit. Naopak, vysoká cena Hrůzova přístupu spočívá v tom, že ke všem důležitým tématům sice zaujme čitelný postoj, ale přitom je zo-

brazuje v jejich složitosti a nechává je otevřená pro další dialog. Ostatně, jeden z motivů, které se knihou opakovaně prolínají, je poznání, že nejvíce problémů při budování měst způsobují především zdánlivě jednoduché koncepty, které jsou ale vedeny spíše teoretickým sněním a ideologickými dogmaty než pokornou snahou o poznání všech souvislostí.

Hrůzův monumentální Svět měst možná nepřináší principiálně nový pohled na města ani souhrn nových faktografických poznatků. Kniha by také jistě šla vytknout i řada dílčích drobností (je například škoda, že výběr z literatury není zařazen u každé kapitoly, ale trochu neprakticky až pohromadě v samotném závěru). Jako celek je ale bezpochyby mimořádná. A to nejen proto, že jde o tlustý svazek, který je navíc posledním dílem velké osobnosti českého urbanismu. Především je to kniha, která trpělivému čtenáři dokáže poskytnout fascinující čtenářský zážitek. Ať už jde o laika, který se skrze ni může poprvé setkat s komplexností toho, co znamená stavět město, nebo odborníka, kterému i dobře známé věci vyvstanou před očima v nové perspektivě a v podobě uceleného a plasticky propojeného obrazu.

Jakub Bachtík

Metodika Neslyšící návštěvník v muzeu a galerii

KOUTSKÁ, Mariana. *Neslyšící návštěvník v muzeu a galerii. Metodický materiál*. Brno : Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, 2014, 31 s. ISBN 978-80-7028-424-7.

Změna pohledu většinové společnosti na lidi se zdravotním znevýhodněním a průběžné odstraňování bariér z jejich každodenního života umožňují zdravotně znevýhodněným podstatně intenzivnější přístup ke kultuře, než tomu bylo před rokem 1989. Je již zcela přirozené a normální potkávat v muzeích, galeriích i vybraných zpřístupněných památkách návštěvníky na vozíku. Taktilní exponáty, přibližující zrakově znevýhodněným svět skrze vystavené sbírky a na dotek, se zájmem oceňují i vidoucí. Mezi návštěvníky pamětových institucí se zdravotním znevýhodněním však prozatím zůstávala stranou pozornosti poměrně velká a značně různorodá skupina sluchově znevýhodněných. Komplexní soubor metodických informací, určený pracovníkům muzeí a galerií rozhodnutým pracovat s cílovou skupinou neslyšících a nedoslýchavých, nyní přináší publikace Metodického centra Muzejní pedagogiky při Moravském zemském muzeu s názvem Neslyšící návštěvník v muzeu a galerii.

V pěti navazujících kapitolách předkládá Mgr. MgA. Mariana Koutská, autorka metodické publikace, rozsáhlý soubor znalostí a zkušeností, které muzeím

a galeriím usnadní zpřístupnění jejich budov i expozic a prohlídkových tras cílové skupině sluchově znevýhodněných a umožní jim úspěšnou a smysluplnou komunikaci s ní. Nutno dodat, že metodika poskytuje dostatek podkladů a informací také pro pracovníky zpřístupněných památkových objektů, hradů, zámků, klášterů, kostelů, technických památek, památek lidového stavitelství a památek zahradního umění. I proto, že jsou prohlídky ve zpřístupněných památkách organizované pod vedením průvodců podávajících výklad, je namístě alespoň pro část z nich (například památky zapsané na seznamu UNESCO) buď zajistit stálé průvodce ovládající český znakový jazyk, nebo mít alespoň k dispozici tlumočníky do českého znakového jazyka, zajišťující zpřístupnění výkladu i těm, kdo neslyší.

První kapitola metodiky seznamuje své uživatele se sluchově znevýhodněnými a jejich světem. Upozorňuje na rozdíly mezi neslyšícími a zároveň vysvětluje, co vlastně znamená „neslyšet“. Následně přibližuje druhy komunikace, které neslyšící a nedoslýchaví používají, a to český znakový jazyk, odezírání a Mezinárodní znakový systém. Nejenom pro ty, kteří připravují popisy k vystaveným exponátům a jejich souborům, je důležitá pasáž věnovaná přístupnosti textů v češtině pro neslyšící a nedoslýchavé. Mateřským jazykem neslyšících je totiž český znakový jazyk, ne čeština. Na to by se mělo myslet i při přípravě textů pro neslyšící, především v památkových objektech, v nichž tlumočníky do českého znakového jazyka nahrazuje právě přepis textu průvodcovského výkladu. Texty předkládané neslyšícím by měly vždy respektovat požadavky návštěvníků, kteří mají češtinu jako svůj druhý jazyk, tedy cizinců učících se česky.

Druhá kapitola metodiky se již obšírně věnuje opatřením, která mohou muzea a galerie a také zpřístupněné památkové objekty zavést, a to jak na úrovni technického vybavení, tak personálu a jeho kompetencí. Představena jsou technická řešení vedoucí ke zpřístupnění pamětových institucí, indukční smýčka určená nedoslýchavým návštěvníkům a světelná signalizace, simultánní přepis a on-line tlumočení určené neslyšícím. Základní informace o muzeu, galerii a památkovém objektu, expozicích, výstavách, prohlídkových trasách, programech pro návštěvníky, cenách vstupenek a další lze sluchově znevýhodněným podat prostřednictvím videopříspěvků v českém znakovém jazyce, opatřených titulky, promítaných na velkoformátových obrazovkách umístěných v prostoru pokladny nebo Informací. Součástí technických úprav muzeí, galerií i zpřístupněných památkových objektů by mělo být také přizpůsobení jejich webových stránek potřebám a požadavkům sluchově znevýhodněných, úpravou textů, aby jim rozuměl i cizinec učící se češtině a dokázal se v nich zorientovat (je možné zvážit variantu webu pro návštěvníky, kteří mají češtinu jako dru-